

FÁBÓL VASKARIKA? EGYKULCSOS CSALÁDI JÖVEDELEMADÓZÁS LEHETŐSÉGE MAGYARORSZÁGON NEMZETKÖZI TAPASZTALATOK ALAPJÁN

BALOGH¹ László, GÁL² Veronika, PARÁDI-DOLGOS³ ANETT

¹PhD, egyetemi docens,

² PhD hallgató,

³PhD, egyetemi adjunktus

Kaposvári Egyetem Gazdaságtudományi Kar

Pénzügy és Számvitel Tanszék

A választott témát, mintegy aktuális adópolitikai tervet kívánjuk vizsgálni. Adóelméleti és adópolitikai szempontból valóban igazolható egy egyszerű, igazságos és méltányos jövedelemadóztatás bevezetése hazánkban. Ennek egyik lehetséges megoldása a családi adóztatás. Tanulmányunkban bemutatjuk a családi adózás és az egykulcsos adóztatás nemzetközi gyakorlatát és tapasztalatait, bevezetésének lehetőségeit. A megvalósításának azonban igen jelentős korlátai lehetnek adómorál, demográfiai és jövedelmi viszonyok alapján. A jövedelemadóztatás e formájának a hatási is vitatottak. Míg egyes közgazdászok és elemzők támogatják, addig másoknak erős kételyeik vannak a költségvetés bevételi oldalára gyakorolt hatását tekintve. Mindezeket szem előtt tartva igyekszünk értékelni és javaslatokat megfogalmazni a témával kapcsolatban.

SQUARING THE CIRCLE? FAMILY FLAT INCOME TAX OPTION ON THE BASIS OF INTERNATIONAL EXPERIENCE IN HUNGARY

László BALOGH¹, Veronika GÁL², Anett PARÁDI-DOLGOS³

¹PhD, Associate Professor,

²PhD Student,

³PhD, Assistant Professor

Kaposvár University Faculty of Economics

Department of Finance and Accounting

We would like to examine the chosen theme as a current plan in the field of tax policy. The introduction of a simple, fair and equitable income taxation can be justified in tax theoretical and tax political point of view. One possible solution for this can be the family taxation. In our study we introduce the international practice and experience of the family flat taxation and the possible ways of introductions in Hungary. The realization of the system may have a very significant delimitation based on tax morality, demographic and income conditions. Also the effects of this way of income taxation are controversial. While some economists and analysts support, others had strong doubts about the impact of these taxation on the revenue side. Whit this end of view we try to evaluate and formulate proposals on the subject.

PROGRESSZIVITÁS LÉPÉSRŐL LÉPÉSRE

Adózással, adóztatással foglalkozó tanulmányok elengedhetetlen része a jó adórendszer követelményeinek rögzítése. Ezek teljes átvilágítását most elkerülnénk, kizárólag az egykulcsos adó által jelentkező jelentősebb pontjait elemezzük.

Az egyszerűség és átláthatóság kívánalmának eleget tehet a bevezetésre javasolt adózási forma, bár nem azért, hogy egy kulcsot alkalmaz, hiszen valljuk be az adófizetési kötelezettség meghatározásánál nem adóalap és az adókulcs egyszerű szorzási művelete okoz fejtörést, hanem sokkal inkább az adóalap meghatározása. A gazdaság szereplői számára is az egyszerű adminisztráció, adómentességek és kedvezmények korlátozott száma teszi vonzóvá és leginkább átláthatóvá az adózást.

A másik kényes pont a méltányosság elve; amely oka lehet egy társadalmi elutasításnak. Még nagy támogatottságot élvező kormányzatot is igen jelentős támadások érhetnek, ha a méltányosság vertikálisan vagy, horizontálisan nem teljesül. Horizontális méltányosságról akkor beszélünk, ha a „minden lényeges szempontból egyforma helyzetűeket” egyenlően kezelik- ez az adóeltitkoláson túl a legális kiskapuként szolgáló kedvezmények jegyében sérthető meg. Ezért is előnyös a jövedelmeket forrástól függetlenül ugyanúgy adóztatni. A vertikális méltányosság ezzel szemben azt mondja ki, hogy a „nem egyenlőket különbözőképp kell adóztatni”, vagyis „több adót kell fizetniük”- ez az egyenlő (arányos) teherviselés, ami szerint a magasabb jövedelműeknek (tehetősebbeknek) nagyobb részt kell vállalniuk a közterhek viseléséből (*Galántainé*, 2002). Eszerint egységnyi adófizetés a jövedelem növekedésével egyre kisebb áldozatot jelent, mivel magasabb jövedelem esetén egyre kevésbé a (létf)fontos(ságú) javak megszerzéséhez szükséges, így inkább annak megtakarítási felhasználásának valószínűsége nő. Továbbá meg kell jegyeznünk, hogy ugyan alapvetően a közép- és magasabb jövedelműek járnának kedvezőbbben az új adókulccsal, mivel az új ráták általában a reform előtti alacsonyabb kulcsot közelítették, így a felsőbb kulcsoknál lényegesen alacsonyabban kerültek megállapításra. Az engedményeket-kedvezményeket (kivéve, ami esetleg gyerek utáni, családi típusú kedvezmény) sok esetben a tehetősebbek tudták kihasználni (pl. lakásvásárlásra vonatkozó kedvezmények), így némiképp kompenzálhatnák az egykulcsos rendszer járulékos elemei az őket érő „túlságosan” kedvező változtatásokat. Ezzel valamelyest enyhíteni lehetne a sokat hangoztatott kritika hatásán, miszerint az egykulcsos adó csak tovább növelné a már meglévő jövedelmi különbségeket (*Stiglitz*, 2000).

A kérdés az, hogy a méltányosság követelményét milyen formában érdemes teljesíteni. Nem feltétlen szükséges beépíteni az adórendszerbe, megvalósítható a szociális rendszeren keresztül is. Így biztosítható a rendszer átláthatósága és egyszerűsége is.

Értelemazzük most az egykulcsos adózást. Valóban egykulcsos az egy kulcsos? Hogyan oldja meg mégis, ha szükséges a méltányosság problémáját? Ehhez néhány ábra segítségével bemutatjuk az adóztatás lehetséges formáit, nagy figyelmet fordítva a progresszivitásra.

Az 1. ábrán egy valódi értelmében egykulcsos adóztatás jelenik meg. Minden adóalany a megszerzett jövedelmének (ha jövedelemtípusú adóztatást feltételezzünk)

ugyanakkora részét fizeti be a központi költségvetésbe. Nem tesz különbséget a társadalmi rétegek, jövedelmi egyenlőtlenségek között.

A 2. ábrán szintén az egykulcsos rendszer függvényét láthatjuk, némi kiegészítéssel. Ebben az esetben az adószabályok alkalmazzák az adójóváírást, melynek révén az alacsony jövedelműeknek kisebb adófizetési kötelezettséget kell teljesíteniük, azaz ezzel csökkentik az adóterhüket. A másik alkalmazási lehetősége ennek a típusnak, hogy az adómentes határt valamilyen feltételhez kötik. Ezzel a módszerrel környezetvédelmi vagy szociálpolitikai feladatokat, szinteket is kitűzhet a kormányzat, melynek teljesítése esetén alkalmazható az adómentes határ, ezek elérése nélkül viszont nem vagy csak arányos módon. Ezzel tehát a rendszer már közel sem valódi értelemben vett egykulcsos. Már is láthatjuk progresszivitását, amely a méltányosság, igazságosság megvalósításának egyik eszköze.

A Hall-Rabushka szerzőpáros által kidolgozott úgynevezett flat-rate tax, adóztatás elméletét a 3. ábra szemlélteti. Az ő struktúrájukban a jövedelmekre és egyéb juttatásokra egységesen 19%-os kulccsal kellene adót kivetni, azzal a kiegészítéssel, hogy egy 25.000 \$-os adómentes határt építettek a modellbe. A rendszer ezáltal tehát némi progresszivitást is tartalmaz, mivel csak az adómentes sáv feletti rész adózik, azaz csak a jövedelem határ feletti része után kell az egykulcsos mértéket fizetni. A progresszivitás e formája elkerül egyes hátrányokat, melyek többféle adókulcs esetén fennállnak, emellett a bevezető országok az adómentes sáv és az adójóváírás technikáját vegyesen is alkalmazhatják. A szerzőpáros által kidolgozott elmélet azonban nem valósult meg a gyakorlatban ettől eltérő, többnyire szintén nem tiszta egykulcsos adórendszerek jöttek létre.

1. ábra

Proporcionális adó Proportional tax

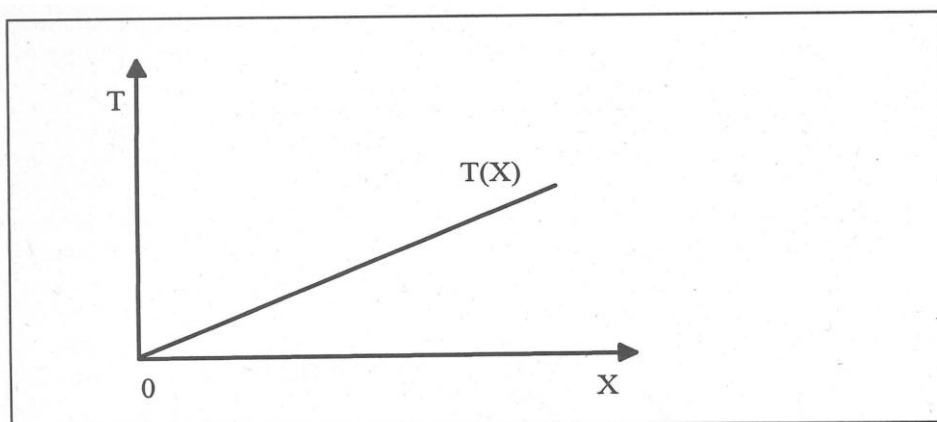

Abbildung I.1: Proportionaler Tarif

Forrás: Cansier, Dieter (2004), 14. o.

2. ábra

Proporcionális (egykulcsos) adó folyamatosan csökkenő adójóváírással
Proportional tax with tax exemption limit

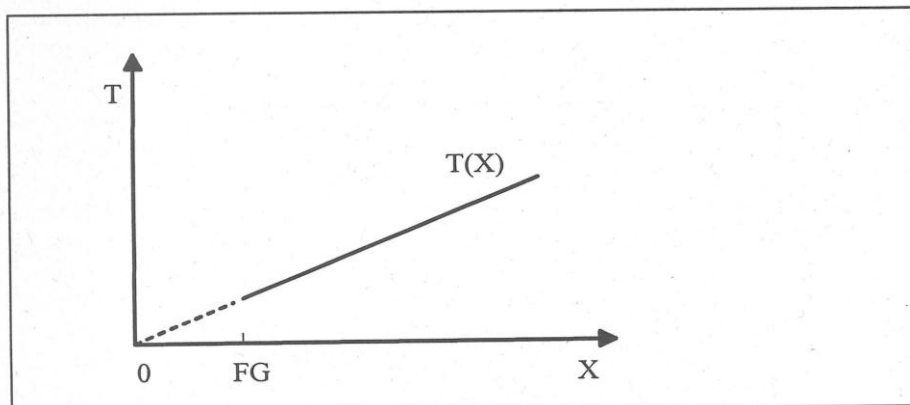
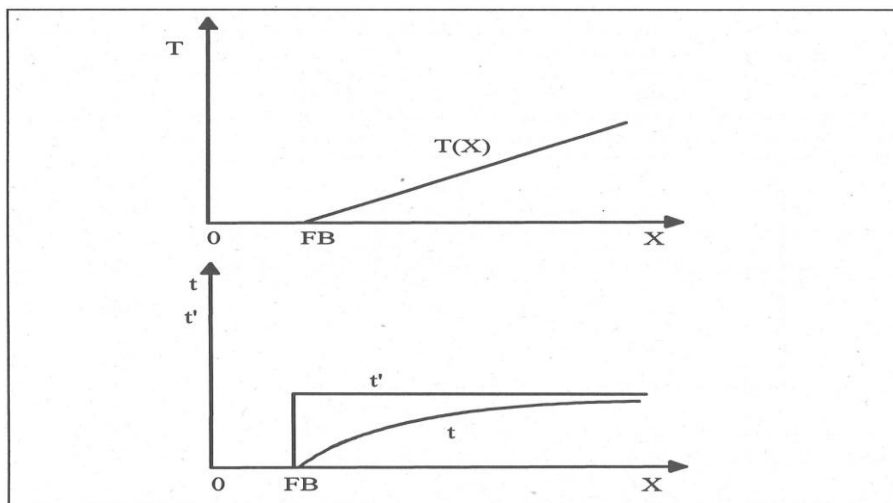

Abbildung I.1: Proportionaler Tarif mit Freigrenze (FG)

Forrás: Cansier, Dieter (2004), 14. o.

3. ábra

„Flat-rate” adómentes sáv alkalmazásával
Proportional tax with tax allowance

Abbildungen I.2: Proportionaler Tarif mit Freibetrag (FB)

(t' = Grenzsteuersatz, t = Durchschnittssteuersatz)

Forrás: Cansier, Dieter (2004), 15.o.

Az egykulcsos adórendszer számos előnyét és hátrányát tudjuk említeni, ezeket foglaltuk össze László Csaba és Kürthy Gábor nyomán a következőkben. Részletes magyarázatot nem kívánunk adni mindegyik pontjához, közülük csak néhányat emelnénk ki.

Előnyök:

- egyszerű, olcsó, átlátható adózás
- „arányos” köztelherviselés érvényesülése
- teljesítményre ösztönöz
- egyszer adóztatja a tőkejövedelmeket
- versenyképessé teszi az országot (FDI)
- jótékony hatás a költségvetés helyzetére
- visszaveti az adóelkerülést
- élénkíti a gazdasági növekedést
- az ország lépést tart a trendekkel
- visszaszorul a bürokrácia, csökken az államapparátus
- növeli a foglalkoztatottságot
- alkalmat ad az adórendszer átfogó reformjára
- gátolja az adónemek közti átcsoportosítással való trükközést (forrás-független adóztatás)

Hátrányok:

- „méltánytalan” (vertikálisan)
- általában a jólétiséggel ellentétes irány
- társadalmi különbségek, feszültségek növekedése
- nem lehet testreszabott (vagy ha mégis az a rendszer, már nem egyszerű)
- veszélyezteti a költségvetés bevételeit, ezért fiskális stabilitás szükséges hozzá
- hiányzik a családi szempont
- nem számít a jövedelem forrása (munka- vagy tőkejövedelem)
- általában nem érvényesül a Laffer-görbe
- jómódúak megtakarítását növeli
- az adókulcsverseny spiráljához vezet

Egyszerű és méltányos adórendszer megalkotása igazából lehetetlen. Az igazságosság valamilyen szinten egyenes arányban áll az adórendszer összetettségével, mert a bonyolultabb és részletesebb szabályozás képes érvényesíteni az egyedi érdekeket. Azaz annak érdekében, hogy igazságosabbnak számítson egy adórendszer, minél inkább testreszabottnak kell lennie, és a lehető legtöbb szempontot figyelembe venni az adók megállapításakor, de ez számtalan jogszabály és kedvezmény, mentesség és jóváírási tétel formájában épp a másik fontos szempont, az egyszerűség ellen hat. Azaz a kivételek-mentességek révén – bár igazságosabb, de – bonyolultabb és kijátszhatóbb rendszer felé teszünk lépéseket. Az egykulcsos (egyszerű) és a fair (igazságos) adózás tehát nem teljesen összeegyeztethető, hisz egyik szempont erősítése a másik kárára hathat.

A rendszer méltányossági követelményeit azonban a bevezetés társadalmi politikai elvei is jelentősen befolyásolhatják. A Szlovákiában bevezetett egykulcsos adórendszer

egy reform részeként mehetett át az elfogadás rostáján, míg Romániában nagyobb ellenállásba ütköztek a lépések. Viszont el kell azon elgondolkodni, hogy az egykulcsos átállás (kivételek nélkül) nem a lakosság és a vállalati szektor számára átmeneti kedvező hatású intézkedések, (amiket később törvényszerűen szigorítás, visszavétel követ), hanem olyan közép-hosszú távú stratégiai lépések, melyek hatékonyabb adórendszert, kisebb bürokráciát, illetve az államok versenyképességének javítását kívánták elérni. Sokféle egyszerűsítő lépésre az egykulcsos adó bevezetése nélkül is van lehetőség, de az adórendszer kiszámíthatóságát sem szabad figyelmen kívül hagyni.

Ha elhagyjuk kicsit az egykulcsos adóztatás mezejét, vizsgálódhatunk a különböző progresszív adóztatási módszerekben. A 4. ábrán látható direkt progresszió gyakorlati alkalmazását a német adórendszerben a jövedelemadóztatás eszközként használják. A módszer lényege, hogy jövedelihatárokat tűznek ki a rendszerben, melyekre meghatározott matematikai képlet alapján kell az adót kiszámítani, rendszerint egy fix adóösszeget kell kiegészíteni, valamilyen arányosított hányaddal. Így az adómentes sáv felett a határadókulcs folyamatosan növekszi, minél nagyobb a jövedelem, de egy összeghatár felett a határadókulcs állandóvá is válhat. Tehát a rendszerben sok adókulcs van!

4. ábra

Direkt progresszió, adómentes sáv alkalmazásával Rate with tax allowance and steady direct progression

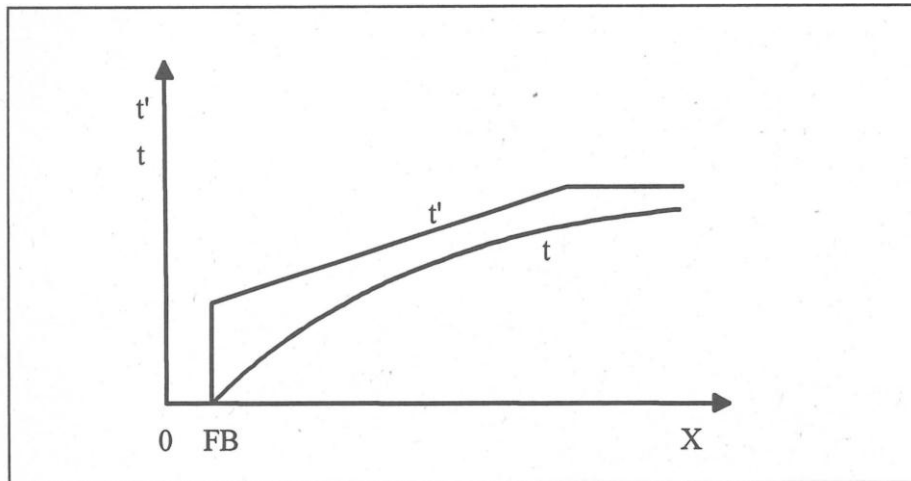

Abbildung I.3: Tarif mit Freibetrag und stetiger direkter Progression

Forrás: Cansier, Dieter (2004), 16.o.

Az utolsó eset, a mai magyar adórendszerben is működő sávok progresszió. Az 5. ábrán szemléltetett átlag és határadókulcs függvények, jól magyarázzák a rendszer lényegét. A kialakított jövedelensávokba eső összegekre eltérő terheket rónak. Azaz, egy viszonylag bonyolult rendszerben beépíthetjük az eddig bemutatott elemeket. Az adójóváírással

csökkenthető, elkerülhető az alacsony jövedelemből élők jövedelem elvonása, a kialakított sávok jól illeszkedhetnek a munkakínálat rugalmasságához. A sávonként növekvő határadókulcs, pedig a közös teherviselésen túl a növekvő jövedelem csökkenő hasznosságának tényre alapoz. A sávós progressziót alkalmazó adó tehát nem egyszerű viszont a méltányossági és igazságossági szempontokat is figyelembe veszi.

5. ábra

Sávosan progresszív
Rate with tax allowance and graded tax

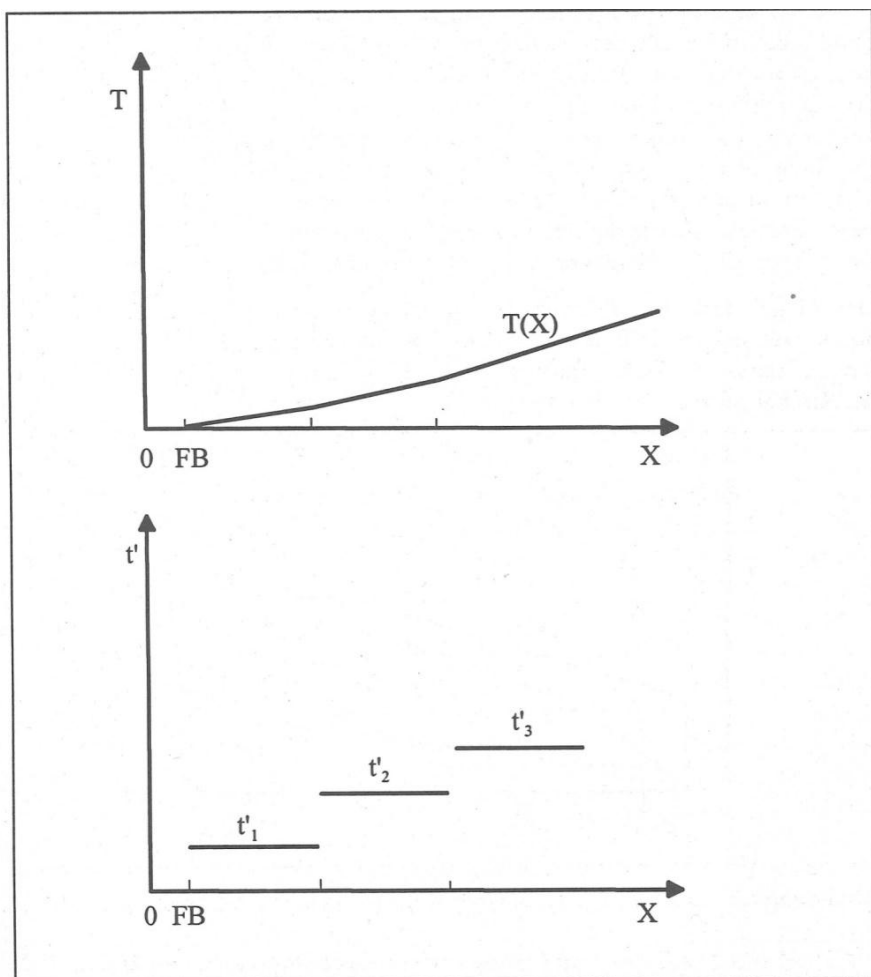

Abbildung I.4: Tarif mit Freibetrag und progressiven Stufengrenzsteuersätzen
Forrás: Cansier, Dieter (2004), 17. o.

CSALÁDI ADÓZÁS

A 2011-re elfogadott adótörvény az egykulcsos rendszert még családi adózással kívánja fűszerezni. Miért is van erre szükség? Adóelméleti megközelítést alapján egy egykulcsos adóztatás nem progresszív.

A családi adózást két oldalról közelíthetjük meg. Egyrészt értjük alatta az adóalap illetve adómérték családi állapot szerinti megállapítását, másrészt egy az adórendszer progresszivitás csökkentő eszköz. A kérdés, hogy miért kell egy nem progresszív rendszer progresszivitását csökkenteni?

A korábban (3. ábra) bemutatott flat-rate tax rendszer, az adómentes sáv alkalmazása révén progresszívvé válik, ha pedig még az adójóváírás intézményét is fenntartja a 2011-es adótörvény, akkor az effektív adókulcs még nagyobb változatosságot mutat.

A családi adózás formája megvalósulhat egyszerűen és bonyolultan. Egyszerű eszköze lehet a családi állapothoz vagy a gyermekek számához kötött adóalap meghatározás, illetve a ugyanezen elvek mentén adókedvezmények alkalmazása. A két módszer hatása eltérő, míg az adóalap meghatározását befolyásoló családi adózás, az adómentesség határát tolja el, addig az adókedvezményekkel elért adóteher csökkentés az effektív adókulcsot fogja csökkenteni.

A bonyolult módszer a Németországban és Franciaországban alkalmazott splitting. A német a házastársak jövedelmét vonja össze, majd osztja fel közöttük, így határozva meg az adó alapját. A francia adórendszer ennél még összetettebb. Az egy háztartásban élők jövedelmét vonja össze, függetlenül, hogy gyermek vagy felnőtt szerezte meg és egyetlen adóbevallás formájában az egyes családtagokkal súlyozva határozza meg a fizetendő adó nagyságát.

NEMZETKÖZI TAPASZTALATOK

Balti államok

Az egykulcsos európai adóreformok sorát a '90-es évek közepén a Balti államok nyitották meg. A volt szovjet államok közül Észtország vezette be elsőként 1994-ben az egykulcsos adót. Ezen országok helyzete és körülményei már önmagában is sajátosak, (munkanélküliség 35%) de a megvalósítás alacsonyabb adóterhek, és új munkahelyek teremtésén keresztül valósulhat meg. Meghatározónak számított, hogy a volt kommunista országok csak pár évvel korábban szakadtak ki a Szovjetunióból, és a piacgazdaságra való átállás még előttük állt. Emellett Észtországban a kedvezmények szinte teljes eltörlése mellett valósult meg az átmenet. A bevezetését követően csökkentek a jövedelmi különbségek, amit a növekvő adóbevételek ilyen célú felhasználása is segített. Ez emelte az emberek igazságérzetét és a Rabushka-féle felfogás szerint célzottabban segítette a rászorulókat.

Az észt-lett-litván trió (1. táblázat) az egykulcsos adó bevezetésekor 26-25-33%-os kulcsokat alkalmaztak. Majd a litvánok 1%-ponttal, és ami igazán jelentős, a lettek 9%-ponttal mérsékeltek a jövedelmek adókulcsát. Az elsőként bevezető országok közül az adókulcsok tekintetében felfele kitűnő Lettország valószínűleg érzékelte, hogy magas adókulccsal nem tudott versenyképes lenni környezetében.

Emellett mindhárom állam tervében 2010-ig a legfeljebb 20%-os kulcsra való további csökkentést tűzte ki célul. Így megállapíthatjuk, hogy az elsőként bevezető országok az új évezredben nem tudták függetleníteni magukat a kialakuló adóversenytől, így a kezdetben biztonságos (sőt magas), de stabil fiskális hatású adószinteket idővel nekik is meg kellett vágniuk.

Érdeemes még megjegyezni, hogy az adókon felül természetesen a járulékok szerepe is releváns az adóterhek kapcsán. Az MNB egy 2007-es tanulmánya felhívja rá a figyelmet, hogy azokban az országokban, ahol az önfoglalkoztatók járulékai alacsonyabbak az alkalmazottakénál, egyrészt magas önfoglalkoztatottság, de egyúttal jelentős mértékű adóelkerülés jellemzi az országot (így pl. Lettorszáiban és Litvániában). Fennáll ez a megállapítás akkor is, ha nincsenek különösebb eltérések a jövedelmet terhelő adókulcsok vonatkozásában. Viszont ahol nincsenek ilyen különbségek a járulékok mértékében, ott az „adóteljesítési problémák” sem jelentősek. E térségben a gazdasági növekedést alapvetően a tőkebeáramlásoktól várják. Az állam bevételeinek alakulása ugyan általában bizonytalan kimenetelű ilyenkor, de az egykulcsos változtatások a külföldi tőkebefektetések számára szinte minden esetben vonzóvá teszik az országokat. Egyrészt az alacsonyabb munkaerő-költségek, valamint a kedvező adó és – adminisztrációs terhek révén válnak a működőtőke befektetések célpontjává ezek az országok.

1. táblázat

Az egykulcsos adó bevezetése az európai országokban The introduction of flat-rate tax in European countries

Ország	Bevezetés éve	Adókulcsok a reform után			Adókulcsok a reform előtt		
		SZJA	TAO	ÁFA	SZJA	TAO	ÁFA
Észtország	1994	26 (20)	26 (21)	18 (20)	16-33	35	18
Litvánia	1994	33 (15)	29 (15)	18 (21)	18-33	29	18
Lettország	1997	25 (23)	25 (15)	18 (21)	10-25	25	18
Oroszország	2001	13	37 (20)	20 (18)	12-30	35	20
Szerbia	2003	14 (12)	14 (10)	18	10-20		
Ukrajna	2004	13	25	19	10-40	30	19
Szlovákia	2004	19	19	19	10-38	25	14 és 20
Grúzia	2005	12	20	18	12-20	20	
Románia	2005	16	16	19 (24)	18-40	25	9 és 19
Montenegró	2007	15 (12)	9	17	16-24	15-20	
Macedónia	2007	12 (10)	12 (10)	18	15-24	15	
Csehország	2008	15	19	20	12-32	24	
Bulgária	2008	10	15 (10)	20	10-24	15	
Albánia	2008	10	10	20		20	
Lengyelország	2009	18	19	22	19-40	19	
Magyarország	2011	16	16 (10)	25	17/32	16 (10)	25

Forrás: Gubucz (2010)

Észtországban a bevezetés évében kb. egy százalékponttal nőtt az SZJA bevételek GDP-hez viszonyított aránya (7,9-ről 8,7%-ra); Litvániában az átállást követően változatlan maradt, de a követő években összességében jelentősen emelkedett (5,4%-ról 5 év alatt 8,5%-re); míg Lettorszáiban határozott csökkenést mutatott ez az arány. Az észtek eredményességét az euro-övezeti csatlakozási kilátásaik is alátámasztják.

A lettek eredményessége vitatható; a bevezetést követő növekedés évei után ugyanis a válság nagy gazdasági visszaesést és 20%-os munkanélküliséget hozott. Sokan a kiéleződő egyenlőtlenségeket és a befektetők aggodalmait is az ország gazdasági versenyképességének negatív megítélésékként említik. A 2009. novemberi IMF-javaslat már követelte az ország egykulcsos adórendszerének megszüntetését. Két fontos érvként hozta fel a Valutaalap, hogy az SZJA bevételeinek csökkenésével és a szociális juttatások visszafogásával jártak az adóintézkedések, amelyek növelték az egyenlőtlenségeket Lettorszáiban. Az SZJA-bevételek csökkenése a legtöbb országban nem okozott komoly kiesést, vagy az áfa emelésével nem váltak érezhetővé az adóátrendeződések.

Orosz „csoda”

Őket pár év elteltével a nagy visszhangot kapó orosz bevezetés követte, ahol az igen alacsony adófizetési hajlandóság megtörését (az ellenőrzések szigorításával egybekötve) a radikális adócsökkentés és egykulcsosítás reformjától. A 2000-es évben csupán a kötelezettségek 8%-a folyt be. Sok szempontból számított korszerűtlen az állam működése, de ezek közül is kiemelkedett az adóigazgatás hatékonysága, egyúttal az adóalanyok fizetési hajlandósága. Ilyen körülmények között kívánatosnak tűnt egy átfogó adóreform a behajtás és ellenőrzés szigorításával, valamint a sokat emlegetett adóalap szélesítésével.

A 12-30%-os SZJA kulcsokat egy versenyképes 13%-os egységes kulcs váltotta fel 20, a 35%-os TAO kulcsa viszont 2%-ponttal emelkedett. A módosítást követő évben a jövedelemadó-bevételek 26%-os emelkedése következett be. A reformot megelőzően 14%-os volt az átlagos effektív adókulcs. A reform itt is 4800 orosz rubelig adómentes sávot biztosít.

Összességében a kiskapuk lezárása és az ellenőrzés hatékonysága jelentették az igazi előrelépést Oroszországban, de ehhez „kellett” a 8%-os befizetési hajlandóság is, amelyet az intézkedések az eltitkolás csökkentése révén kedvező irányba tudtak elmozdítani.

Románia

A nemzetközi versenyben a 2000-es évek elején lemaradó román gazdaság változtatni kényszerült bonyolult adórendszerén, így a 2004-es választásokon váratlan győzelmet arató román kormánykoalíció programjában ígéretet tett az egységes, 16%-os jövedelemadó megvalósítására. Ez a magánszemélyek korábban öt sávós (18 és 40%-os kulcsok közötti) adózását és a társaságok addigi 25%-os adóterhét csökkentette le. A Közép-Kelet európai viszonylatban kibontakozó adóversenyben ugyan nem sorolható a legalacsonyabbak közé ez a ráta, de a nyitott növekvő gazdaság attraktivitásának fokozásához megfelelő eszköznek tűnt. 2005

elején a román miniszterelnök a tb-terhek csökkentését is célul tűzte ki; a vállalatok esetében a mintegy 50%-os szintről idővel valóban 30-40%-ra mérséklődött a ráta (Rabushka, 2005). Az áfa 19%-os kulcsát viszont annak ellenére sem emelték meg a bevezetés éveiben, hogy az IMF kezdetben aggodalmát fejezte ki az alacsonynak számító és adókiesést eredményezhető 16%-os jövedelemadók fényében. Más kérdés, hogy a válság hatására hozzányúltak ehhez az eszközhöz, és az államháztartási hiány visszaszorítása érdekében 2010 júliusában 5%-ponttal 24%-ra emelték az áfát (Kincsei, 2010).

Szlovák reform

Hazánk és Szlovákia közötti folyamatos versenyek egyik eleme az adóverseny. Szomszédunknál 2004-ben bevezetett átfogó reformcsomag jó „silabusz” lehet a számunkra. az egykulcsos adózásra áttérő országok esetén, hogy az adókulcsok módosítását más intézkedések is kísérték, de ezek többnyire az adózás keretein belül végbemenő változtatások voltak. Szlovákiában viszont a nyugdíjrendszer, az egészségügy, a munkaerőpiac, a jogrendszer és tervek szintjén az oktatás is reformok elé nézett.

Mit tettek? – néhány reformintézkedés:

- 19%-os SZJA relatíve magas adómentes sávval
- 19%-os társasági adó
- kedvezmények eltörlése
- a 14/20%-os ÁFA módosítása 19%-ra
- növelték a jövedéki adókat az EU követelményeinek megfelelően
- kisebb adótípusokat is eltöröltek (örökösödési, ajándékozási)

Szlovákiában - a hazánk számra is - legnyomasztóbb probléma állt bevezetéskor a középpontban a munkanélküliség. A hazánkban jelenleg zajló átalakítási folyamatok a szlovák esethez hasonlóan valósulhatnak meg, vagyis az adórendszer átalakítása szélesebb szisztéma körében mehet végbe. Természetesen a szlovák társadalom támogatása is nagyban hozzájárult a korlátok nélküli elfogadáshoz. Így könnyen megvalósulhatott az adózói kör szélesítése, a közvetett adók felé történő eltolódás az adóbevételek tekintetében, alacsony adókulcsok, az engedmények és kivételek körének csökkentésével, a munkanélküliség visszaszorítása, versenyképes adórendszer bevezetése, a jövedelmek kettős adóztatásának elkerülése.

A munkaerő aktivitásának növelése érdekében jelentősen csökkentettek a munkanélküli segélyek mértéke és bevezettek foglalkoztatást elősegítő intézkedéseket is (pl. retraining-ek). Megállapítható, hogy a 19%-os kulcs az egykulcsos adók második hullámú országai között nem feltétlen mondható alacsonynak, de a szlovákok egyrészt sok jelentős intézkedést hoztak egyszerre, amik összességében kockázatosak lehettek a bizonytalan kimenetelek miatt, illetve a fiskális egyensúlyt nem akarták veszélyeztetni, így egy biztonságosabb szintet választottak adókulcsnak.

Az egykulcsos adócsökkentés kettősége azonban elkerülhetetlen, hisz az áttérés kedvező hatásai (a foglalkoztatás, a külföldi befektetések, az attraktivitás, egyensúly melletti növekedés) nem mindenkit érintettek kedvezően. Sőt, az alacsony/magas

adómentes sáv ellenére a szegényebb rétegek még nehezebb sorsra juthatnak, ha a méltányosságot nem gyakoroljuk más módon és például a szociális támogatások jól célzott körétől is megvonják a sokszor létszükségletű juttatásokat.

Annak ellenére, hogy a gazdasági növekedés jótékony hatásából már középtávon is részesülnie kellene az alacsony jövedelmű rétegeknek, a szlovák reformintézkedések kifulladás állapotba léptek többek között a lakosság elégedetlensége következtében. Egyrészt az ország elmúlt évekbeli egyenlőtlén fejlődésére utalva a válságból történő különböző ütemű kilábalás és Robert Fico szlovák miniszterelnöknek a progresszív adóra való visszaállást sürgető állásfoglalása is a reformlendülettel ellentétes irányba mutat.

A 2000-es években pedig az ún. második hullám során számos Közép-Kelet európai, köztük több szomszédos ország is beépítette az egykulcsos adózás rendszerét. Ezen országok –köztük kiemelten Szlovákia és Románia– a befektetők szemében versenytársaink; gazdasági, társadalmi és földrajzi közelségük így jó viszonyítási alapokat adhat. Viszont az eddigi egykulcsos bevezetések gazdasági-társadalmi sikerét megalapozó politikai befolyásolás szempontja igen eltérő. Romániában heves ellenállás kísérte a kényes gazdaságpolitikai reformokat, míg Magyarországról is valószínűleg elmondható lenne mindez, ha nem egy példátlan lakossági támogatottságú kormány lenne a hatalmon napjainkban.

HIVATKOZÁSOK

- Cansier, Dieter (2004): Finanzwissenschaftliche Steuerlehre. Lucius & Lucius, Stuttgart. 14-19. o.
- Galántainé Máté Zsuzsanna (2006): Adó(rendszer)tan. Aula Kiadó, Budapest. 34. o.
- Gubucz Tamás (2010): Egykulcsos adórevolúció Hol is rejlik az ördög? Szakdolgozat, Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest. 14. o.
- Hall, Robert E. - Rabushka, Alvin (2007): The Flat Tax (Hoover Classics). Hoover Institution Press, 2nd edition, Stanford
- Kincsei Éva (2010): Kemény ősz vár az IMF-kedvenc Romániára <http://www.origo.hu/uzletinegyed/hirek/20100831-romania-az-imf-hazi-kedvence-gazdasagi-nehezsegekkel.html> (2010. 10. 04.)
- Kürthy Gábor (2010): „Az egyszerű adórendszer”. In: Bánfi Tamás (szerk.) (2010): Adózó munkaadók és adózó munkavállalók a korrupciómentes gazdaságtan, tanulmánykötet, Béta Book Kkt., Budapest. 56. o.
- László Csaba (2005): Egykulcsos adó – lehetőségek, Bank és tőzsde, Budapest.
- Stiglitz, Joseph E. (2000): A kormányzati szektor gazdaságtana. KJK-KERSZÖV, Budapest.
- Rabushka, Alvin (2005): The Flat Tax Spreads to Romania <http://www.hoover.org/news/daily-report/25465> (2010.10.15.)